

# דפי עיון

# במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ \* משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת \* טל': 08-8581440 \* פקס: 08-8503835

שנת תשס"ה

פרשת דברים

א. כלי יקר.

פרק א' פסוק א': **בין פארן ובין תפל. לשון "בין... ובין" אין**

לו שחר וישוב כלל לפרוש רש"י. ועוד קשה, למה לא הזכיר לפחות ברמז ענין מי מריבה, כמו שכתוב: "ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם" (תהלים קו, לב), אם כן הם היו מקציפים לה, ולמה לא זכרו משה בכלל כל הפעמים שהכעיסו? אלא ודאי שרמז להם בלשון "בין... ובין", כי בפארן היה מעשה המרגלים, ו"תפל" ענינו שתפלנו על המן ואמרנו: "ונפשנו קצה בלחם הקלקל" (במדבר כא, ה), וביני ביני קרה ענין מי מריבה. ואף על פי שמחלקתו של קרח נכתב אחר מעשה מרגלים, מפל מקום קדם לו, שהרי רש"י פרש: "וחצרות" - זה מחלקתו של קרח שהיה בחצרות, וכתוב: ויסעו מחצרות ויחגו במדבר פארן" (שם יב, טז), ומשם נשתלחו

המרגלים, שמע מינה שבין מעשה מרגלים שבפארן ובין מעשה תפל לא היה בינם כי אם מה שהקציפו על מי מריבה, כאלו אמר: זכרו המעשה שעשיתם בין שני גבולים אלו. וזהו רמז תוך רמז, לפי שגם משה חטא בזה, והיה מתירא פן יאמרו לו טל קורה וכו', על כן הבליע חטא זה בקודם ובמאחר, כי מהם לקח ראיה, שהמה היו סבה, ועקר החטא תלוי בכם, כי ראו מה שעשיתם בפארן, שאמרתם: "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (שם יד, ו), וכן בתפל אמרתם "למה העליחנו מצרים" (שם כא, ה), וכן במי מריבה אמרתם: "ולמה העליחנו מצרים" (שם כה, ה). מזה ראיה, שכל עברה גוררת עברה בכיוצא בזה, והקודם והמאחר מורה שגם חטא זה שנעשה ביני ביני יש לתלות בכם ולא בי.

אלו

1. **אלו האלות ננות אלא כרננו בתחילת דבריו, מה הט?**
2. **מהי תשובת כרננו להנ"ל?**
3. **מה הכוונה עם מחלוקת קורת, אתי זה קרה, אתי זה הוזכר כאן?**
4. **מהו "הראש בתוק ראש" שרננו מצלה?**
5. **למה משה "הפליץ חטא זה"?**
6. **אלו כוונות פסוק נסיונות ננות טענו בני ישראל כי רוצים אלו מצרימה, למה חוב להזכיר זאת כאן ומה התוצאה?**

ב. תוספת ברכה.

פרק א' פסוק א':

וחצרות ודי זהב (א' א')

ברש"י כאן בשם מדרש, וחצרות, זו מחלקתו של קרח (שהיתה במקום הנקרא חצרות, וע' בשפ"ח), ודי זהב - זה מעשה העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהי להם, וכמו שנאמר (הושע, ב' י) וכסף וזהב הרביתי להם וזהב עשו לבעל, עכ"ל. והנה יפלא, שזכר המקרים ממאוחר למוקדם, שהרי מעשה העגל הי' קודם ענינו של קרח, וזכר ענינו קודם מעשה העגל. ואפשר לומר בישוב דבר זה עפ"י מה שכתב רש"י בפרשה יתרו בפסוק אנכי ה' אלהיך, כי בעת שעמד משה לטעון לפני ה' למצוא זכות על ישראל ממעשה העגל, אמר לפניו, שמא אמרת אנכי ה' אלהיכם, והלא אמרת אנכי ה' אלהיך, לי אמרת ולא להם. ונתקבלה טענתו זאת, ולפי זה עבר ענין חטא העגל.

21...

**דברים**

אבל כשבא קרח ואמר, כי כל העדה כולם קדושים (ריש פרשת קרח) ועל זה פירש"י ממדרשים, שאמר, כולנו שמענו מפי הגבורה אנכי ה' אלהיך, ובוזה ביטל זכות טענת משה, ונתעורר חטא העגל. ומתבאר, דעד קרח ה' חטא העגל נחשב כמו חלף ועבר, ועל ידו נתעורר מחדש ולזה כיון משה להזכיר מעשה קרח קודם לחטא העגל, להורות דהתעוררות מחטא העגל באה מסבת מחלוקת קרח, ולכן זכר השם הצרות קודם ודי זהב.

ועל דבר הלשון ודי זהב שהבאנו והדרש עליו שאמר משה לה' בשביל כסף וזהב שהרבחה להם עשו את העגל, — באו בגמרא שם תוספת דרשות בענין זה. רב נחמן אמר, מפסוק ורם לבבך ושכחת את ה' (פ' עקב, ח' י"א), ונסמך על הפסוק הקודם לזה, פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכו'. ורבנן אמרי מהכא, ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים (פ' וילך, ל"א כ'), ואי בעית אימא מהכא, וישמן ישרון ויבעט וגו', (פ' האזינו ל"ב ט"ו). ולא נתבאר מה ראה כל אחד להוסיף מפסוק אחר, כאילו הפסוק הקודם אינו מספיק לתכלית הכונה הנרצית.

ואפשר לומר, משום דכל פסוק הנוסף מוסיף חומר הדבר, כי מפי ורם לבבך ושכחת אפשר לדון דרוממות הלב מביאה רק לידי שכחה, ולא יותר, כלומר, לא למדחה בפועל, ועל זה מוסיף הפסוק ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים, הרי גם שדחה בפועל. ואמנם עדיין אפשר לומר כי רק פונה אל אלהים אחרים אבל מתייחס לה בשיוי נפש ואיננו זוגע בכבודו של מקום — על זה מוסיף הפ' וישמן ישרון ויבעט, שגם בועט בה' וכלשון סוף הפסוק וינבל צור ישועתו.

וכה סדר האסמכתות על הפסוקים הולך בסדר מן הקל אל החמור, ולהורות עד אנה תוכלנה תענוגות החיים להוליך את האדם מעט מעט לארחות עקלקלות עד קיצם. — ומכוון הענין בכלל למה שאמרו בשבת ק"ה ב', כך דרכו של יצה"ר, היום אומר לו לעשות כך (עבירה קלה) ולמחר כך (מעט חמורה) עד אשר לאט לאט ידיחנו לעבוד ע"ו, עיי"ש.

**אלות**

1. מהי אלתו קטע הראשון ועל מי בצט קוּשיתו?
2. תשובה מצניינת נותן פרשנו לקוּשית שהצלה, מהי?
3. מה הרציון בתשובה מסול לה?
4. מהמק מסביר פרשנו קוּשית לכאורה נוסף, מהו?
5. מהי תשובתו ומה היינו יע כבק?
6. לפסול הוא לאומד כאן מוסר השכל, מהו?

\* \* \*

**ג. רש"י ועליו פירוש באר-יצחק.**

פרק א' פסוק ג': (ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדרש באחד לחדש - מלמד שלא הוכיח אלא סמוך

למיטה, ממי למד-מיעקב, שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיטה. אמר ראונו בני אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי. ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיטה: כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חזירו רואהו ומתבייש ממנו כו' כדאיתא בספרי וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיטה וכן שמואל שנאמר הנני ענו כי (שמואל א' י"ב) וכן דוד את שלמה בנו: ג' ר"ל הגם שהיתה תוכחה זו במצות

השי"ת כמ"ש בפסוק זה שלפנינו דבר משה וגו' ככל אשר צוה ד' וגו'. מ"מ אין הציווי רק על התוכחה בכלל. ר"ל שיוכיח אותם על העוונות ויתרה במ על העתידות. אבל לשון התוכחה וכן זמן התוכחה על זה לא בא אליו הציווי. לכן אמרו ז"ל ממי למד וכו'. מדברי הרא"ם ז"ל בתוספת מעט ליותר ביאור: (בא"ד כדי שלא תניחני וכו'. ר"ל שבשביל שיקשה להנוכח תוכחת המוכיח. יחפוץ לעזבו ולדבק במקלקלים למען יתרחק מן המוכיח ונמצא הוסיף המוכיח קלקלה בתקנתו. כי המתחבר לרשע יוסף רשע וגם נקשרה בו אולתו עד שלא יקל לסור מדרכיו: (בא"ד כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו כו'. ר"ל ועל ידי זה יקוץ בתוכחתו ויחלש התפעלות דברי המוכיח:

3/...

דברים

1. מה ככלל הקושי כאן?
2. כמה הדומא של יצקב אמינו דומה לכאן?
3. ה"באר-יצחק" שואל וא"ל משיב, מה קושינו ומה מצנהו?
4. מה הם ארבעת הדברים עצומים אין להוכיח אלא סמוך לאמיתו ומה ההפך ביניהם ואיך פרשן פרשנו מרחיב ומסביר זאת?

\* \* \*

ד. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

יב

27. מדייק ממיעוטא דסיפא "ריבכם" (עיין הערה 29). כן גם משמע מישיעה א, יד "היו עלי לטרח", דהיינו הכבדה עקב מעשיהם ("חדשיכם ומועדיכם") ללא כל קשר עם דיני ממונות. 28. כמו "לשום את משא כל העם הזה עלי" (במדבר יא, יא), "ונשאו אותך במשא העם" (שם שם יז). 29. להלן כהא, "כי יהיה ריב בין אנשים". "ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע" (להלן כא, ה). "אשר יהיה לו ריב ומשפט" (שמואל ב טו, ד). 30. ההבטחה לכבוש הארץ בהשגחה פרטית ללא כל צורך בצבא, היתה צריכה להגמיד את בעיות קיומם במדבר, ולהחזיקם במצב רוח מרומם אשר בו אין שמים לב לבעיות שהזמן גרמן. מי שנתבשר לו מפי הרופאים על גידול שגילו בגופו שאינו ממאיר אלא שפיר, אינו שם לב לפצע קטן באצבע הקטנה! 31. על פי פירוש רבינו (יתרו יא, כא ד"ה ואתה תחזה) כי אמנם כשיהיו ארבע מדרגות זו למעלה מזו..., על פי שיטת רבינו שלכל השרים (אלפים, מאות, חמשים, עשרות) היו תפקידים במערכת המשפטית, כשהם בנויים זה למעלה מזה כבתי דין לערעורים. אילו היו לשרים השונים תפקידים שונים (כגון לשיטת הגר"א, שכללו גם שרי צבא, וגם מחנכים ועוד) ולא היה מקום לומר שכל עשרה יהודים זקוקים לשופט אחד. 32. באשר אינם יודעים להיות שמחים בחלקם, מה גם כאשר חלקם הוא כה משופר.

פרק א' פסוק יב: (יב) טְרַחְכֶם. בְּקַטְטוֹת הַקְּרוֹרוֹת בְּלִחֵי תְּבִיעַת מְמוֹן<sup>27</sup>. וּמִשְׁאָכֶם. בְּצַרְכֵי רִבִּים<sup>28</sup>. וְרִיבְכֶם. בְּעִנְיֵי הַדִּין וְתְּבִיעַת מְמוֹן<sup>29</sup>. וְזֶה סֵפֶר לְהַזְכִּיר אֶת פְּשָׁעֵם, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂבֹשֵׁר אוֹתָם שִׁיכְנְסוּ לְאָרֶץ בְּלִחֵי שׁוֹם מִלְחָמָה, שֶׁהִיא עִנְיָנָה רַב הַתּוֹעֵלָת וְהַכְּבוֹד יוֹתֵר מִכָּל נִכְסֵיהֶם וְעִנְיָנֵיהֶם בְּמִדְבָּר<sup>30</sup>, לֹא נִמְנְעוּ מִלְעוֹרֵר דְּבָרֵי רִיבוֹת אִישׁ עַל חֲבֵרוֹ, בְּאִפְּן שֶׁהֶצְרַף מֵהֶם הָיוּ צָרִיכִים לְדִין פְּרִטִי<sup>31</sup>, וְאִין זֶה כִּי אִם מֵרַע לֵב<sup>32</sup>.

עאלות

1. מה הקושי במוסד: "טרחכם" ומה התשובה?
2. מהו "ריב" וצ"ל מה?
3. פרשנו מצ"ל כאן התיחסות עקרונית על התנהלות בני ישראל, בצצט מהי טענתו וא"ל מי הוא צופה?
4. איך משתלב כקצ' צ'ין השופטים המרוכזים שמונו במדבר ומה בדיוק היה תפקידם?
5. מהו "רוצ' הלב" צ"ליו הוא מתלונן כאן?

\* \* \*